

Laguskottets betänkande

1983/84:3

om förenklat förfarande vid dödande av förkommen handling

Ärendet

I betänkandet behandlas motion 1982/83:1758 av Göran Allmér (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av lagen om dödande av förkommen handling, syftande till ett förenklat förfarande.

Utskottet har inhämtat remissyttranden över motionen från Sveriges advokatsamfund och Värdepapperscentralen (VPC) AB.

Gällande ordning

Den som har förlorat ett löpande skuldebrev, en växel, ett konnossement eller någon annan handling, vars företeende utgör villkor för rätt att kräva betalning eller påkalla fullgörande av någon annan förpliktelse, kan enligt 1 § lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling (mortifikationslagen) få handlingen dödad, om det kan antas att den har förstörts eller på annat sätt förkommit. Detsamma gäller i fråga om aktiebrev och pantbrev samt intecknad förskrivning som är ställd till viss man. Lagen är inte tillämplig på banksedlar, obligationer och förlagsbevis. Efter lagändring den 1 januari 1982 gäller undantaget för obligationer och förlagsbevis inte sådana obligationer och förlagsbevis som är ställda till viss man eller order och som har utfärdats genom VPC:s försorg. Undantaget är inte heller tillämpligt på s. k. bankcertifikat, dvs. innehavarobligationer som utges av banker och som har en löptid på högst ett år.

Dödningsförfarandet enligt mortifikationslagen inleds med att den som har förlorat en handling skriftligen ansöker hos domstol om dödande av handlingen. Till ansökningen skall bifogas avskrift av handlingen eller sådana uppgifter om dess innehåll som behövs för att den skall kunna säkert identifieras. Om ansökningen skall sökanden, när det kan ske, underrätta var och en som är betalningsskyldig på grund av handlingen. Avser ansökningen pantbrev eller intecknad fordringshandling, skall den intecknade egendomens ägare och den som senast har antecknats som innehavare av handlingen underrättas om ansökningen, när det kan ske.

Har sökanden visat sannolika skäl att handlingen förstörts eller på annat sätt kommit bort, skall domstolen utfärda en offentlig stämning, som genom domstolens försorg kungörs i Post- och Inrikes Tidningar. Kungörelsen skall införas i tidningens första nummer för januari, april, juli eller oktober månad. Stämningen skall innehålla en beskrivning av handlingen samt upplysning om att sökanden har gjort sannolikt att handlingen har förstörts

eller kommit bort. I stämningen skall vidare den som kan inneha handlingen eller vet att den finns i behåll eller som i övrigt kan lämna upplysningar i ärendet uppmanas att anmäla detta hos domstolen senast en viss angiven dag. Denna dag skall bestämmas så att minst ett och högst två år förflyter från dagen för kungörandet.

Sedan tiden för anmälan har gått ut skall domstolen avgöra ärendet. Finner domstolen därvid att någon omständighet inte har förekommit som visar eller ger skäligen anledning till antagande att handlingen finns i behåll, skall domstolen besluta att handlingen dödas. Beträffande pantbrev och in-tecknade fordringshandlingar skall beslutet även innehålla en erinran om att det inte innebär dödande av själva in-teckningen.

Beträffande dödande av in-teckningar finns särskilda bestämmelser i 13 §. De överensstämmer i stort sett med dem som nu har beskrivits. En skillnad är dock att den tid som skall förflyta mellan dagen för införande av kungörelsen i Post- och Inrikes Tidningar och dagen för avgörande av ärendet skall vara minst sex månader. Vidare dödas inte in-teckningen omedelbart genom domstolens beslut. Vid ett bifall till ansökningen förordnar domstolen att in-teckningen får dödas efter ansökning hos in-skrivningsmyndigheten.

Har motbok rörande tillgodohavande hos bank eller livförsäkringsbrev förkommit finns ett enklare förfarande. Enligt 12 § äger rättsinnehavaren i stället för att gå till domstol påkalla handlingens efterlysning genom bankens resp. försäkringsbolagets styrelses försorg. Har bankboken eller livförsäkringsbrevet inte inom sex månader från efterlysningen kommit tillräta och finns ej skäligen anledning anta att handlingen finns i behåll är sökanden berättigad att utfä sitt tillgodohavande. Sedan medlen utbetalats är bankboken resp. livförsäkringsbrevet ej längre gällande. Har när livförsäkringsbrev förkommit försäkringsfallet ännu inte inträffat skall sökanden i stället för att utfä tillgodohavandet erhålla ett nytt försäkringsbrev.

Dödningsförfarandet förenklades genom lagändring den 1 januari 1982 (LU 1980/81:27, Prop. 1980/81:172, SFS 1981:770). Tidigare gällde att domstolen i samband med utfärdandet av kungörelsen förelade sökanden att fullfölja ansökningen på viss bestämd dag. Om ansökningen inte fullföljdes på den utsatta dagen förföll den. Sedan det visat sig att det förekom att sökandena fullföljde ansökningen för sent och därför led förluster och då fullföljdsförfarandet dessutom fick anses vara en onödig omgång, avskaffades förfarandet och infördes den nuvarande regeln om att domstolen ex officio låter döda handlingen sedan den i stämningen angivna fristen utlöpt.

Kostnaderna för dödningsförfarandet är f. n. 100 kr. i ansökningsavgift och 50 kr. för lösen av protokoll. Härtill kommer kungörelsekostnader 100–200 kr.

Motionen

I motionen anføres att det vid starten av VPC:s verksamhet säkerligen var oklart för många att det från VPC erhållna aktiebrevet var en värdehandling och att dataföringen av ägarskapet i VPC:s register inte i och för sig var bevis på äganderätt. Det har därför hänt att aktiebrev förlagts eller kommit bort. I samband med bouppteckningar och arvskiften inträffar det enligt motionären att aktier som finns inregistrerade i VPC inte återfinns som aktiebrev, vilket skapar problem för de efterlevande men också för VPC, banker och tingsrätt, som skall ombesörja att förkommen handling dödas.

Motionären påpekar att handeln med värdepapper av skilda slag har ökat betydligt i omfattning under de senaste årtiondena, medan förfaringssättet vid dödande av förkommen värdehandling regleras av en lag som tillkommit då handeln hade ett blygsammare omfång. Förfaringssättet är, menar motionären, tidsödande och i många fall dyrare än den förkomna handlingens värde. Det finns därför enligt motionärens uppfattning skäl för att en översyn och förenkling kommer till stånd i detta avseende.

Remissyttranden

VPC, som tillstyrker motionsförslaget, framhåller att deras praktiska erfarenheter av dödningsproceduren utvisar att de nuvarande reglerna är otillfredsställande i vissa avseenden. Enligt VPC borde det vara möjligt att förenkla förfarandet när värdet av den förkomna värdehandlingen är lågt eller omständigheterna utvisar att värdepapperet definitivt är förintat. Det är bekant på VPC att man i dag ofta avstår från att döda förkomna värdehandlingar därför att dödningsförfarandet är alltför besvärligt och kostar för mycket. Detta anser VPC mycket olyckligt, eftersom de ifrågavarande innehaven på grund av att handlingarna inte dödas aldrig kan överföras till ny ägare. Existensen av sådana tillgångsposter kommer enligt VPC sannolikt att vålla onödigt huvudbry och trassel för många i framtiden, om inte de nuvarande reglerna ändras.

Sveriges Advokatsamfund avstyrker motionen och anför till stöd härför följande.

Lagen synes ha anpassats efter moderna och ändrade förhållanden. Samfundet har förståelse för att dödningsförfarandet uppfattas som tidsödande genom att det i lagen föreskrivs att minst ett år skall ha förflutit sedan offentlig stämning kungjorts i *Post- och Inrikes Tidningar*. Man bör dock enligt samfundet beakta att risken för rättsförluster vid utdraget dödningsförfarande torde vara liten. Risken för rättsförluster synes öka om tiden för anmälan enligt 6 § andra stycket i lagen förkortas. Det förefaller ej heller enligt samfundets mening finnas anledning att i annat avseende förenkla förfaringssättet vid dödande av förkommen värdehandling. Den ordning som i dag gäller är, anser samfundet, varken komplicerad eller dyrbar utan erbjuder en god garanti mot risken för rättsförluster.

Utskottet

Den som förlorat en värdehandling, t. ex. ett aktiebrev, kan enligt lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling (mortifikationslagen) under vissa närmare angivna förutsättningar ansöka hos domstol att få handlingen dödad. Om sökanden visar sannolika skäl för att handlingen förstörts eller på annat sätt kommit bort utfärdar domstolen en offentlig stämning, som kungörs i Post- och inrikes tidningar. I stämningen skall den som kan inneha handlingen eller som i övrigt kan lämna upplysningar i ärendet uppmanas att anmäla detta till domstolen senast en viss angiven dag. Denna dag skall bestämmas så att minst ett och högst två år förflyter från dagen för kungörandet. Sedan tiden för anmälan har gått ut avgör domstolen ärendet. Finner domstolen därvid att någon omständighet inte förekommit som ger anledning att anta att handlingen finns i behåll skall domstolen besluta att handlingen dödas.

När det gäller förkomna bankböcker och livförsäkringsbrev finns ett enklare förfarande. I stället för att gå till domstol kan den som förlorat handlingen begära att den efterlyses genom vederbörande banks eller försäkringsbolags försorg. Har handlingen inte inom sex månader från efterlysningen kommit till rätta är sökanden berättigad att få ut sitt tillgodohavande. Sedan medlen utbetalats är bankboken resp. livförsäkringsbrevet ej längre gällande.

I motionen anförs att det ofta förekommer att aktiebrev, avseende aktier som är registrerade hos VPC, förstörs eller på annat sätt försvinner. Motionären framhåller att dödningsförfarandet enligt mortifikationslagen är tidsödande och i många fall kostar mer än den försvunna aktiens värde. Enligt motionärens uppfattning finns det skäl som talar för ett förenklat dödningsförfarande. Motionären yrkar därför att riksdagen hos regeringen begär en översyn av mortifikationslagen.

Utskottet erinrar till en början om att dödningsförfarandet förenklades genom lagändring den 1 januari 1982. Tidigare gällde att sökanden själv måste fullfölja sin ansökan på viss bestämd dag. Fullföljdes inte ansökan på den utsatta dagen förföll den. Genom lagändringen avskaffades fullföljdsförfarandet och infördes regeln om att domstolen ex officio skall besluta i ärendet sedan anmälningstiden utlöpt.

Remissyttrandet från VPC visar att dödningsproceduren i vissa avseenden alltjämt är för omständlig. Kostnaderna för dödningsförfarandet, inkl. kungörelsekostnaden, uppgår till 250–350 kr. och torde i många fall, som motionären påpekat, överstiga värdet av ett förkommet aktiebrev. Detta förhållande leder naturligtvis till att aktiebrevets ägare ofta underlåter att ansöka om dödning av aktiebrevet. Om aktiebrevet inte dödas och ersätts med ett nytt aktiebrev kan aktieinnehavet på grund av det försvunna aktiebrevet inte överföras på annan ägare. Som VPC framhåller kan på sikt sådana inte överlåtbara tillgångsposter komma att vålla problem.

Med hänsyn till den korta tid som förflutit sedan dödningsförfarandet förenklades finner utskottet inte skäl att redan nu begära en ny översyn av mortifikationslagen. Eftersom vissa nackdelar dock alltjämt synes vidlåda förfarandet förutsätter utskottet att regeringen i lämpligt sammanhang prövar om det är möjligt att göra förenklingar när det gäller hos VPC registrerade värdehandlingar vilkas värde är lågt, t. ex. genom att införa en motsvarighet till förfarandet vid dödning av bankböcker och livförsäkringsbrev.

På grund av det anförda finner utskottet det inte f. n. påkallat med någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1982/83:1758.

Stockholm den 8 november 1983

På lagutskottets vägnar

PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m)*, Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Ingemar Konradsson (s), Allan Ekström (m)*, Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Per Israelsson (vpk), Margit Gennser (m)*, Inga-Britt Johansson (s) och Kersti Johansson (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

